

การทดลองที่ 17 แรงเคลื่อนไฟฟ้า

จุดประสงค์

1. วัดแรงเคลื่อนไฟฟ้าของเซลล์เคมีไฟฟ้าโดยใช้โพเทนทิโอมิเตอร์
2. ศึกษาความแตกต่างระหว่างเซลล์ที่ใช้สะพานเกลือและเซลล์ที่ใช้สะพานของเหลว
3. ศึกษาแรงเคลื่อนไฟฟ้าของเซลล์ความเข้มข้น

ทฤษฎี

เซลล์เคมีไฟฟ้าแบ่งออกเป็นสองชนิดตามหน้าที่ คือ เซลล์อิเล็กโทรไลติก (Electrolytic cell) ซึ่งเปลี่ยนพลังงานไฟฟ้าเป็นพลังงานเคมี เช่น ชนวนการอิเล็กโทรลิซิส และเซลล์กัลวานิก (Galvanic cell) ซึ่งเปลี่ยนพลังงานเคมีเป็นพลังงานไฟฟ้า ประกอบด้วย ขั้วไฟฟ้าสองขั้วจุ่มในสารละลายอิเล็กโทรไลต์ชนิดเดียวกันหรือต่างชนิดกัน โดยเรียกขั้วไฟฟ้าแต่ละขั้วและสารละลายว่า ครึ่งเซลล์ (half cell) ประโยชน์ของเซลล์ชนิดหลังนี้ใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาชนวนการทางเคมีไฟฟ้าและการเปลี่ยนแปลงพลังงานอิสระภายในเซลล์

ครึ่งเซลล์ที่สำคัญแบ่งตามลักษณะขั้วไฟฟ้าเป็น 5 ประเภท ได้แก่

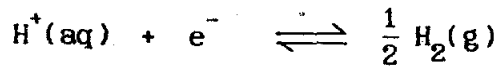
1. โลหะ-ไอออนของโลหะ ประกอบด้วยขั้วไฟฟ้าโลหะ จุ่มในสารละลายของโลหะที่เป็นขั้วไฟฟ้า ปฏิกิริยาที่ขั้วไฟฟ้าเขียนได้เป็น

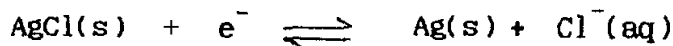
2. อะมัลกัม แตกต่างจากประเภทแรกคือ โลหะที่เป็นขั้วไฟฟ้ามิใช่โลหะบริสุทธิ์ แต่จะอยู่ในรูปโลหะเจือปรอท (อะมัลกัม) ปฏิกิริยาที่ขั้วไฟฟ้าจะเหมือนกับ 1 เพราะว่าปรอทไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปฏิกิริยา

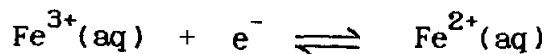
3. ก๊าซ-ไอออน โดยผ่านก๊าซเข้าไปในขั้วไฟฟ้าของโลหะเจือ เช่น Pt (platinum) ที่จุ่มอยู่ในสารละลายซึ่งเกิดปฏิกิริยาสมดุลกับก๊าซนั้น เช่น ขั้วไฟฟ้าไฮโดรเจนมีปฏิกิริยาครึ่งเซลล์เป็น

4. โลหะ-เกลือที่ละลายยาก ขั้วไฟฟ้าประกอบด้วยโลหะ ซึ่งเคลือบด้วยเกลือที่ละลายยากของโลหะนั้น จุ่มอยู่ในสารละลายที่มีไอออนลบของเกลือชนิดนั้นอยู่ เช่น $Ag(s)|AgCl(s)|Cl^-(aq)$ ปฏิกิริยาขั้วไฟฟ้าที่เกิดขึ้นคือ

5. ออกซิเดชัน-รีดักชัน ประกอบด้วยขั้วไฟฟ้าของโลหะเจือจุ่มอยู่ในสารละลายของไอออนที่มีออกซิเดชันสเตรตต่างกัน เช่น $Pt(s)|Fe^{3+}(aq)|Fe^{2+}(aq)$ ซึ่งเขียนปฏิกิริยาได้เป็น

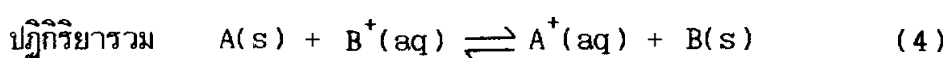
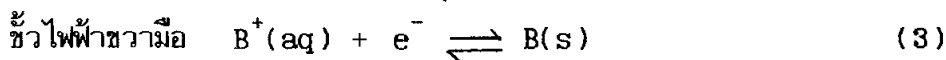
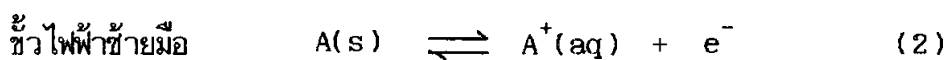

ความต่างศักย์ที่เกิดขึ้นระหว่างครึ่งเซลล์ทั้งสองเมื่อไม่มีกระแสไฟฟ้าไหลผ่านในวงจรก็คือ แรงเคลื่อนไฟฟ้า (electromotive force (emf)) ของเซลล์ ใช้สัญลักษณ์ $E_{\text{เซลล์}}$ มีหน่วยเป็น โวลต์ตั้งสมการ

$$E_{\text{เซลล์}} = E_{\text{ขวา}} - E_{\text{ซ้าย}} \quad (1)$$

เมื่อ ขวา และ ซ้าย แสดงถึงตำแหน่งของขั้วไฟฟ้าซึ่งพิจารณาจากการเขียนแผนภาพของเซลล์ตามข้อตกลง (IUPAC, Stockholm ปี 1953) ถ้า $E_{\text{เซลล์}}$ มีค่าเป็นบวกเมื่อแรงเคลื่อนไฟฟ้าของขั้วไฟฟ้าทางซ้ายมีของแผนภาพเซลล์มีค่าเป็นลบ และแรงเคลื่อนไฟฟ้า

ของขั้วไฟฟ้าทางขวามือมีค่าเป็นบวก กล่าวคือจะเกิดปฏิกิริยาออกซิเดชันที่ขั้วไฟฟ้าทางซ้ายมือ และรีดักชันที่ขั้วไฟฟ้าทางขวามือซึ่งทำให้ เล็กตรอนเคลื่อนที่ผ่านวงจรภายนอกจากซ้ายไปขวา ปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นในเซลล์จะเป็นปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นได้เอง (spontaneous) เช่น $A|A^+||B^+|B$ หรือ $A|A^+||B^+|B$ โดยเส้นเดี่ยวขีดคั่นแสดงถึงรอยต่อระหว่างเฟส หรือ รอยต่อระหว่างสารละลาย ส่วนเส้นคู่ขนานขีดคั่นแสดงถึงสะพานเกลือ (salt bridge) ปฏิกิริยา ที่ขั้วไฟฟ้าจะเขียนได้เป็น

ดังนั้นพลังงานอิสระที่เปลี่ยนแปลงของปฏิกิริยาจะเป็นไปตามสมการ

$$\Delta G = -nFE \quad (5)$$

$$\text{หรือที่ภาวะมาตรฐาน} \quad \Delta G^\circ = -nFE^\circ \quad (6)$$

ซึ่ง ΔG และ ΔG° มีความสัมพันธ์กันดังนี้

$$\Delta G = \Delta G^\circ + RT \ln \frac{a_{A^+} a_B}{a_A a_{B^+}} \quad (7)$$

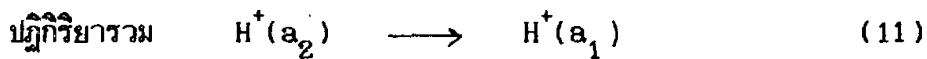
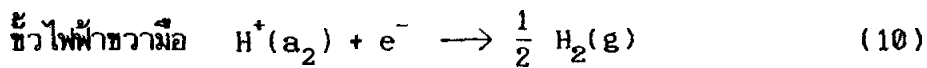
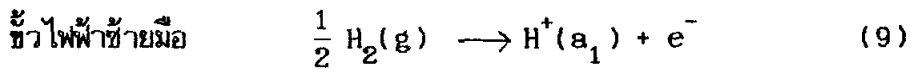
ฉะนั้นสำหรับปฏิกิริยา (4) ควรจะได้

$$-nFE = -nFE^\circ + RT \ln \frac{a_{A^+}}{a_{B^+}}$$

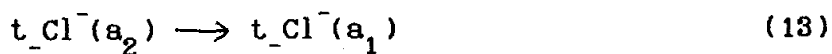
$$\text{หรือ} \quad E = E^\circ - \frac{RT}{nF} \ln \frac{a_{A^+}}{a_{B^+}} \quad (8)$$

เมื่อ E และ E° คือแรงเคลื่อนไฟฟ้าของเซลล์ที่ภาวะใด ๆ และภาวะมาตรฐาน R คือค่าคงที่กาซ T คืออุณหภูมิสัมบูรณ์ F คือค่าคงที่ฟาราเดย์ n คือจำนวนโมลของอิเล็กตรอนที่เกี่ยวข้องในปฏิกิริยา (2) และ (3) และ a คือแอกติวิตีของไอออนในสารละลายสมการ (8) นี้ เรียกว่า สมการเนิร์นสต์ (Nernst equation)

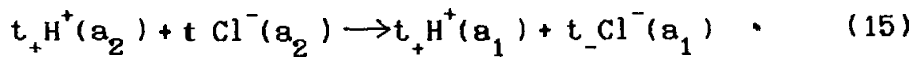
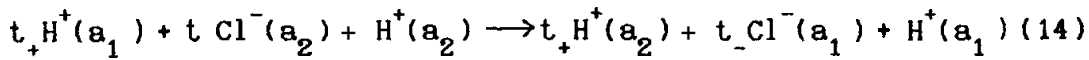
เซลล์กัลวานิกนั้นโดยทั่วไปแบ่งเป็น 2 ชนิดคือ เซลล์เคมี (chemical cell) ซึ่งแรงเคลื่อนไฟฟ้าเกิดจากปฏิกิริยาเคมีที่เกิดขึ้นภายในเซลล์ และเซลล์ความเข้มข้น (concentration cell) ซึ่งแรงเคลื่อนไฟฟ้าเกิดจากการเคลื่อนย้ายของสารละลายอิเล็กโทรไลต์ จากสารละลายที่เข้มข้นกว่าไปยังสารละลายที่เจือจางกว่า ถ้ามีรอยต่อระหว่างสารละลายของครึ่งเซลล์ (liquid junction) จะทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของไอออนที่รอยต่อนี้เรียกเซลล์ลักษณะนี้ว่า เซลล์ความเข้มข้นที่มีทรานสเฟอเรนซ์ (concentration cell with transference) ตัวอย่างเช่น $H_2(g)(1 \text{ บรรยากาศ}) | Pt | HCl(a_1) | HCl(a_2) | Pt | H_2(g)(1 \text{ บรรยากาศ})$ ถ้า $a_2 > a_1$ ปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นคือ

ซึ่งตามแผนภาพเซลล์ H^+ จะเคลื่อนที่จากซ้ายไปขวา ในขณะที่ Cl^- จะเคลื่อนที่จากขวาไปซ้าย

ฉะนั้นการเคลื่อนที่ของไอออนทั้งหมดภายในเซลล์จะเป็น

ซึ่งทำให้แรงเคลื่อนไฟฟ้าของเซลล์กลายเป็น

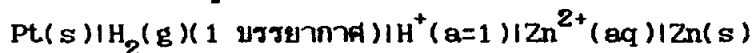
$$E_{\text{เซลล์}}' = \frac{RT}{F} \ln \frac{a_1^{2t_-}}{a_2^{2t_-}} \quad (16)$$

$$E_{\text{เซลล์}}' = 2t_- \frac{RT}{F} \ln \frac{a_2}{a_1} \quad (17)$$

หรือเขียนในรูปความเข้มข้นเป็น โมแลล m และสัมประสิทธิ์แอกติวิตี γ จะได้

$$E_{\text{เซลล์}}' = 2t_- \frac{RT}{F} \ln \frac{m_2 \gamma_2}{m_1 \gamma_1} \quad (18)$$

ในทางปฏิบัติไม่สามารถวัดศักย์ไฟฟ้าของขั้วไฟฟ้าเดี่ยว (single electrode potential) เนื่องจากต้องวัดเป็นแรงเคลื่อนไฟฟ้าของเซลล์ ดังนั้น จึงต้องนำขั้วไฟฟ้ามาตรฐานที่ทราบค่าศักย์ไฟฟ้าแน่นอนมาเทียบเป็นขั้วไฟฟ้าอ้างอิง (reference electrode) เช่น ขั้วไฟฟ้ามาตรฐานไฮโดรเจน (standard hydrogen electrode) ที่กำหนดให้มีศักย์ไฟฟ้าเท่ากับศูนย์โวลต์ที่ภาวะมาตรฐาน เช่น ถ้าวัดศักย์ไฟฟ้าของเซลล์

จากสมการ (1) จะได้

$$E_{\text{เซลล์}}^{\circ} = E_{\text{Zn}}^{\circ} - E_{\text{H}_2}^{\circ}$$

หรือ
$$E_{\text{เซลล์}}^{\circ} = E_{\text{Zn}}^{\circ}$$

โดยวิธีเดียวกันทำให้สามารถหาค่าศักย์ไฟฟ้าของขั้วไฟฟ้าอื่นๆได้ ดังสรุปไว้ในตารางที่ 17.1

การแพร่ของไอออนโดยเฉพาะความแตกต่างในอัตราการแพร่ (โมบิลิตี ทรานสเฟอร์เรนซ์) ที่เกิดขึ้นระหว่างรอยต่อของสารละลายต่างชนิดกันหรือความเข้มข้นต่างกันทำให้เกิดศักย์ไฟฟ่ารอยต่อ (junction potential) ที่ใช้สัญลักษณ์ E_j ซึ่งมีผลให้ศักย์ไฟฟ้าของเซลล์กลายเป็น

$$E_{\text{เซลล์}} = E_{\text{ขวา}} - E_{\text{ซ้าย}} + E_j \quad (19)$$

โดยในทางปฏิบัติเราไม่สามารถวัดเฉพาะ E_j ได้ แต่พิจารณาได้จากการเปรียบเทียบกับเซลล์ที่ใช้สะพานเกลือซึ่งส่วนใหญ่ประกอบด้วยวุ้นของเกลืออิ่มตัวที่มีค่าการนำสูง เช่น KCl (นอกจากนั้น K^+ และ Cl^- มีโมบิลิตีใกล้เคียงกันอีกด้วย) เชื่อมต่อระหว่างสารละลายของครึ่งเซลล์ทั้งสอง ดังรูปที่ 17.1 ซึ่งจะทำให้ E_j มีค่าต่ำสุด ดังนั้นคำนวณค่า E_j ได้จากผลต่างระหว่างเซลล์ที่มีรอยต่อของเหลวและเซลล์ที่ใช้สะพานเกลือ พิจารณาสมการ (11) และ สมการ (18) จะได้

$$\begin{aligned} E_j &= 2t_- \frac{RT}{F} \ln \frac{m_2 \gamma_2}{m_1 \gamma_1} - \frac{RT}{F} \ln \frac{m_2 \gamma_2}{m_1 \gamma_1} \\ &= (2t_- - 1) \frac{RT}{F} \ln \frac{m_2 \gamma_2}{m_1 \gamma_1} \quad (20) \end{aligned}$$

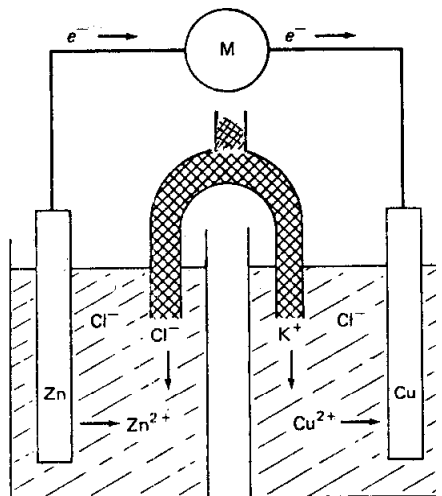
หรือ

$$E_j = (t_- - t_+) \frac{RT}{F} \ln \frac{m_2 \gamma_2}{m_1 \gamma_1} \quad (21)$$

เมื่อ $t_+ + t_- = 1$ ฉะนั้น $2t_- - 1 = t_- - t_+$ ซึ่งทั้งสมการ (18) และ สมการ (21) ใช้สำหรับกรณีขั้วไฟฟ้าผันกลับได้กับไอออนบวก ถ้าขั้วไฟฟ้าผันกลับได้กับไอออนลบจะมีสมการเป็น

$$E_{\text{เซลล์}} = 2t_+ \frac{RT}{F} \ln \frac{m_2 \gamma_2}{m_1 \gamma_1} \quad (22)$$

$$E_j = (t_- - t_+) \frac{RT}{F} \ln \frac{m_2 \gamma_2}{m_1 \gamma_1} \quad (23)$$

รูปที่ 17.1 ลักษณะเซลล์ที่ใช้สะพานเกลือ

การวัดแรงเคลื่อนไฟฟ้าของเซลล์นั้น ไม่นิยมใช้โวลต์มิเตอร์ (voltmeter)

เพราะโวลต์มิเตอร์จะดึงเอากระแสส่วนหนึ่งไปใช้ในการทำงาน และส่วนหนึ่งของแรงเคลื่อนไฟฟ้าจะสูญเสียไปกับความต้านทานภายในเซลล์ คือ สารละลายอิเล็กโทรไลต์ ทำให้ค่าที่วัดได้มีใช้แรงเคลื่อนไฟฟ้าที่แท้จริงของเซลล์ ฉะนั้นการวัดแรงเคลื่อนไฟฟ้าที่ให้ผลถูกต้องจึงนิยมใช้เครื่องมือที่เรียกว่า โฟเทนทิโอมิเตอร์ (Potentiometer) (ดูภาคผนวกที่ 2.4) โดยการเปรียบเทียบศักย์ไฟฟ้าของเซลล์กับศักย์ไฟฟ้ามาตรฐาน จนกระทั่งไม่มีกระแสไฟฟ้าเกิดขึ้น ($I=0$) ศักย์ไฟฟ้าจากโฟเทนทิโอมิเตอร์ก็คือแรงเคลื่อนไฟฟ้าของเซลล์

ตารางที่ 17.1 ศักย์ไฟฟ้ามาตรฐานของขั้วไฟฟ้าที่อุณหภูมิ 25°C

ขั้วไฟฟ้า	ปฏิกิริยา	E° (โวลต์)
ACID SOLUTIONS		
Li Li ⁺	Li ⁺ + e ⁻ ⇌ Li	-3.045
K K ⁺	K ⁺ + e ⁻ ⇌ K	-2.925
Ba Ba ²⁺	Ba ²⁺ + 2e ⁻ ⇌ Ba	-2.906
Ca Ca ²⁺	Ca ²⁺ + 2e ⁻ ⇌ Ca	-2.87
Na Na ⁺	Na ⁺ + e ⁻ ⇌ Na	-2.714
La La ³⁺	La ³⁺ + 3e ⁻ ⇌ La	-2.52
Mg Mg ²⁺	Mg ²⁺ + 2e ⁻ ⇌ Mg	-2.363
Th Th ⁴⁺	Th ⁴⁺ + 4e ⁻ ⇌ Th	-1.90
U U ³⁺	U ³⁺ + 3e ⁻ ⇌ U	-1.80
Al Al ³⁺	Al ³⁺ + 3e ⁻ ⇌ Al	-1.66
Mn Mn ²⁺	Mn ²⁺ + 2e ⁻ ⇌ Mn	-1.180
V V ²⁺	V ²⁺ + 2e ⁻ ⇌ V	-1.18
Zn Zn ²⁺	Zn ²⁺ + 2e ⁻ ⇌ Zn	-0.763
Tl Tl I ⁻	TlI(s) + e ⁻ ⇌ Tl + I ⁻	-0.753
Cr Cr ³⁺	Cr ³⁺ + 3e ⁻ ⇌ Cr	-0.744
Tl TlBr Br ⁻	TlBr(s) + e ⁻ ⇌ Tl + Br ⁻	-0.658
Pt U ³⁺ , U ⁴⁺	U ⁴⁺ + e ⁻ ⇌ U ³⁺	-0.61
Fe Fe ²⁺	Fe ²⁺ + 2e ⁻ ⇌ Fe	-0.440
Cd Cd ²⁺	Cd ²⁺ + 2e ⁻ ⇌ Cd	-0.403
Pb PbSO ₄ SO ₄ ²⁻	PbSO ₄ + 2e ⁻ ⇌ Pb + SO ₄ ²⁻	-0.359
Tl Tl ⁺	Tl ⁺ + e ⁻ ⇌ Tl	-0.3363
Ag Ag I ⁻	AgI + e ⁻ ⇌ Ag + I ⁻	-0.152
Pb Pb ²⁺	Pb ²⁺ + 2e ⁻ ⇌ Pb	-0.126
Pt D ₂ D ⁺	2D ⁺ + 2e ⁻ ⇌ D ₂	-0.0034
Pt H ₂ H ⁺	2H ⁺ + 2e ⁻ ⇌ H ₂	0.0000
Ag AgBr Br ⁻	AgBr + e ⁻ ⇌ Ag + Br ⁻	+0.071
Ag AgCl Cl ⁻	AgCl + e ⁻ ⇌ Ag + Cl ⁻	+0.2225
Pt Hg Hg ₂ Cl ₂ Cl ⁻	Hg ₂ Cl ₂ + 2e ⁻ ⇌ 2Cl ⁻ + 2Hg(l)	+0.2676
Cu Cu ²⁺	Cu ²⁺ + 2e ⁻ ⇌ Cu	+0.337
Pt I ₂ I ⁻	I ₂ + 2e ⁻ ⇌ 2I ⁻	+0.536
Pt O ₂ H ₂ O ₂	O ₂ + 2H ⁺ + 2e ⁻ ⇌ H ₂ O ₂	+0.682
Pt Fe ²⁺ , Fe ³⁺	Fe ³⁺ + e ⁻ ⇌ Fe ²⁺	+0.771
Ag Ag ⁺	Ag ⁺ + e ⁻ ⇌ Ag	+0.7991
Au AuCl ₄ ⁻ , Cl ⁻	AuCl ₄ ⁻ + 3e ⁻ ⇌ Au + 4Cl ⁻	+1.00
Pt Br ₂ Br ⁻	Br ₂ + 2e ⁻ ⇌ 2Br ⁻	+1.065
Pt Tl ³⁺ , Tl ⁺	Tl ³⁺ + 2e ⁻ ⇌ Tl ⁺	+1.25
Pt H ⁺ , Cr ₂ O ₇ ²⁻ , Cr ³⁺	Cr ₂ O ₇ ²⁻ + 14H ⁺ + 6e ⁻ ⇌ 2Cr ³⁺ + 7H ₂ O	+1.33
Pt Cl ₂ Cl ⁻	Cl ₂ + 2e ⁻ ⇌ 2Cl ⁻	+1.3595
Pt Ce ⁴⁺ , Ce ³⁺	Ce ⁴⁺ + e ⁻ ⇌ Ce ³⁺	+1.45
Au Au ³⁺	Au ³⁺ + 3e ⁻ ⇌ Au	+1.50
Pt Mn ²⁺ , MnO ₄ ⁻	MnO ₄ ⁻ + 8H ⁺ + 5e ⁻ ⇌ Mn ²⁺ + 4H ₂ O	+1.51
Au Au ⁺	Au ⁺ + e ⁻ ⇌ Au	+1.68
PbSO ₄ PbO ₂ H ₂ SO ₄	PbO ₂ + SO ₄ ²⁻ + 4H ⁺ + 2e ⁻ ⇌ PbSO ₄ + 2H ₂ O	+1.685
Pt F ₂ F ⁻	F ₂ (g) + 2e ⁻ ⇌ 2F ⁻	+2.87
BASIC SOLUTIONS		
Pt SO ₃ ²⁻ , SO ₄ ²⁻	SO ₄ ²⁻ + H ₂ O + 2e ⁻ ⇌ SO ₃ ²⁻ + 2OH ⁻	-0.93
Pt H ₂ OH ⁻	2H ₂ O + 2e ⁻ ⇌ H ₂ + 2OH ⁻	-0.828
Ag Ag(NH ₃) ₂ ⁺ , NH ₃ (aq)	Ag(NH ₃) ₂ ⁺ + e ⁻ ⇌ Ag + 2NH ₃ (aq)	+0.373
Pt O ₂ OH ⁻	O ₂ + 2H ₂ O + 4e ⁻ ⇌ 4OH ⁻	+0.401
Pt MnO ₂ MnO ₄ ⁻	MnO ₄ ⁻ + 2H ₂ O + 3e ⁻ ⇌ MnO ₂ + 4OH ⁻	+0.588

อุปกรณ์และสารเคมี

ขวดวัดปริมาตรขนาด 100 250 และ 500 ลบ.ซม.

ขวดรูปกรวยขนาด 250 และ 500 ลบ.ซม.

ปิเปตขนาด 10 ลบ.ซม.

หลอดแก้วรูปตัววาย (Y tube)

ขั้วไฟฟ้าเงิน

ขั้วไฟฟ้าทองแดง

ขั้วไฟฟ้าสังกะสี

ขั้วไฟฟ้า $\text{Ag}|\text{AgCl}(s)$

ลวดโลหะเงิน

โพเทนทิโอมิเตอร์

D.C. Power supply

กระดาษทราย

กรดไฮโดรคลอริก (hydrochloric acid (HCl))

กรดไนตริก (nitric acid (HNO_3))

ซิงค์ซัลเฟต (zinc sulphate (ZnSO_4))

คอปเปอร์ซัลเฟต (copper sulphate (CuSO_4))

agar

โพตัสเซียมคลอไรด์ (potassium chloride (KCl))

วิธีการทดลอง

1. เตรียมสารละลายต่อไปนี้ในน้ำ :

- ซิงค์ซัลเฟตความเข้มข้น 0.1 โมลาร์จำนวน 250 ลบ.ซม.
- คอปเปอร์ซัลเฟตความเข้มข้น 0.1 โมลาร์จำนวน 250 ลบ.ซม.
- กรดไฮโดรคลอริกความเข้มข้น 0.1 โมลาร์จำนวน 500 ลบ.ซม.

แล้วเจือจางให้ได้ความเข้มข้น 0.025 และ 0.00625 โมลาร์ด้วย

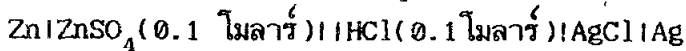
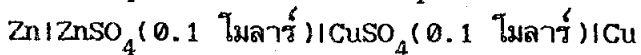
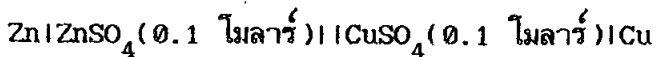
2. เตรียมขั้วไฟฟ้า Ag|AgCl จำนวน 2 ขั้ว โดยนำโลหะเงินบริสุทธิ์จุ่มในสารละลายกรดไฮโดรคลอริกเข้มข้น 0.1 โมลาร์ เป็นขั้วอะโนดต่อเข้ากับขั้วบวกของ D.C. Power Supply ส่วนขั้วลบต่อเข้ากับขั้วไฟฟ้าคะโทด ซึ่งอาจจะใช้ขั้วไฟฟ้าแพลทินัมหรือขั้วไฟฟ้าทองแดงที่จุ่มในสารละลายกรดไฮโดรคลอริกชนิดเดียวกัน จากนั้นผ่านกระแสไฟฟ้าจำนวน 10 มิลลิแอมแปร์เข้าไปในเซลล์เป็นเวลาประมาณ 10 นาที หรือจนกระทั่งเกิดแผ่นสีเทาของเกลือซิลเวอร์คลอไรด์ (AgCl) เกาะอยู่บนนอกของขั้วโลหะเงิน แล้วนำขั้ว Ag|AgCl ที่เตรียมได้มาทำการเทียบมาตรฐานกับขั้วไฟฟ้ามาตรฐานอื่นๆ เช่น ขั้วไฟฟ้ามาตรฐานคาโลเมล

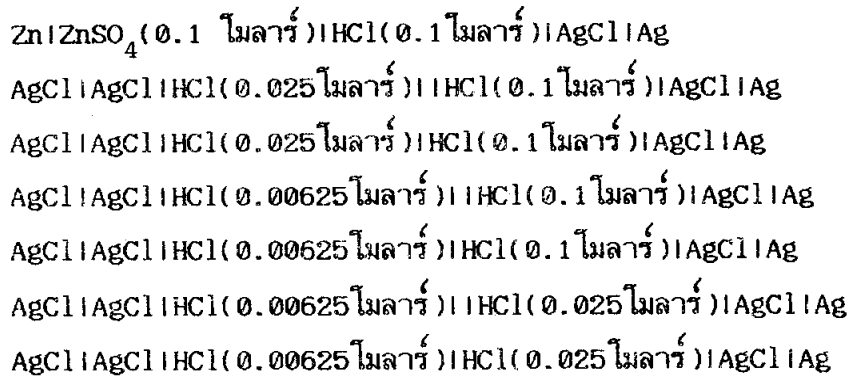
หมายเหตุ : ขั้วไฟฟ้า Ag|AgCl ไม่ควรเตรียมเก็บไว้นานๆ ควรเตรียมเมื่อเวลาใช้เท่านั้น และก่อนนำไปใช้ทุกครั้งควรเทียบมาตรฐานด้วยขั้วไฟฟ้ามาตรฐาน และควรเก็บแช่ไว้ในน้ำกลั่น

3. ทำความสะอาดขั้วไฟฟ้าสังกะสีและขั้วไฟฟ้าทองแดงที่เป็นขั้วไฟฟ้าสำเร็จโดยขัดด้วยกระดาษทรายชนิดละเอียดก่อนนำไปใช้งาน หรือสำหรับขั้วไฟฟ้าสังกะสีจุ่มลงในสารละลายเจือจางของ $HgCl_2$ ประมาณ 2-3 นาที จากนั้นนำมาเช็ดให้แห้งด้วยกระดาษกรอง จนกระทั่งเห็นว่าไม่มีออกไซด์ติดอยู่โดยสังเกตเห็นผิวของขั้วแวววาวขึ้น (ระวัง! $HgCl_2$ เป็นสารอันตรายเมื่อเข้าสู่ร่างกาย) สำหรับขั้วทองแดงจุ่มลงในสารละลายกรดไนตริก (1:1) จากนั้นนำมาล้างด้วยน้ำกลั่น และเช็ดให้แห้ง

4. เตรียมสะพานเกลือชนิดวัน โดยละลาย agar จำนวน 2.0 กรัม ด้วยสารละลายอินทรีย์ไปตัสเซียมคลอไรด์จำนวน 40-60 ลบ.ซม. (อาจใช้ไปตัสเซียมไนเตรต หรือแอมโมเนียมไนเตรต) ในบีกเกอร์ขนาด 250 ลบ.ซม. นำสารละลายไปอุ่นให้ร้อนจนกระทั่งละลายเป็นเนื้อเดียวกัน จากนั้นดูดสารละลายใส่หลอดแก้วรูปตัววายจนเต็ม ตั้งทิ้งไว้ให้เย็น (หรือนำไปใส่ตู้เย็น) จนกระทั่งสารละลายภายในหลอดแก้วรูปตัววายนั้นมอดกขณะเป็นวัน ส่วนการทำให้มีรอยต่อของเหลว (liquid junction) โดยจุ่มปลายทั้งสองของหลอดแก้วรูปตัววายลงในครึ่งเซลล์ทั้งสอง จากนั้นดูดสารละลายชั้นจนเต็มหลอด จนถึงสายยางที่ต่อไว้ด้านบนแล้วรีบปิดสายยางนี้ด้วยตัวหนีบทันที

5. วัดแรงเคลื่อนไฟฟ้าต่อไปนี้

บันทึกผลการทดลอง

การวิเคราะห์ผลและการคำนวณ

1. เขียนปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นในแต่ละเซลล์ พร้อมทั้งระบุโพลาไรตี (polarity) ของขั้วไฟฟ้าแต่ละขั้วด้วย
2. คำนวณแรงเคลื่อนไฟฟ้าของเซลล์สำหรับ 4 เซลล์แรกจากสมการเนินส์ท์ และข้อมูลในตารางที่ 17.1 เปรียบเทียบกับแรงเคลื่อนไฟฟ้าของเซลล์ที่วัดได้จากโพเทนทิโอมิเตอร์
3. คำนวณแรงเคลื่อนไฟฟ้าสำหรับเซลล์ความเข้มข้นเปรียบเทียบกับค่าที่ได้จากการทดลอง เมื่อกำหนดให้ t_{H^+} ที่ 25°C ของสารละลายกรดไฮโดรคลอริกความเข้มข้นต่างๆมีค่าดังตารางต่อไปนี้

ความเข้มข้น (โมลาร์)	t_{H}
0.0	0.8209
0.01	0.8251
0.02	0.8266
0.05	0.8292
0.10	0.8314
0.20	0.8337

4. คำนวณค่าศักย์ไฟฟ้ารอยต่อ (E_j) ของแต่ละเซลล์เปรียบเทียบกับผล

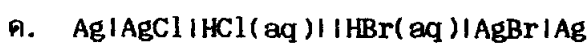
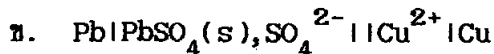
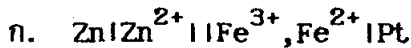
การทดลอง

คำถาม

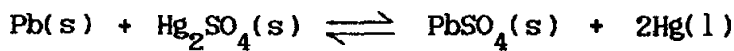
1. จงอธิบายข้อดีและข้อเสียของการใช้สะพานเกลือ
 2. ถ้าวัดแรงเคลื่อนไฟฟ้าของเซลล์หนึ่งทีประกอบด้วยขั้วไฟฟ้าอิมตัวคาไลเมลกับขั้วไฟฟ้ามาตรฐานไฮโดรเจนได้เท่ากับ 0.248 โวลต์ จงคำนวณศักย์ไฟฟ้ามาตรฐานของขั้วไฟฟ้าตะกั่วและทองแดงเทียบกับขั้วไฟฟ้าอิมตัวคาไลเมล

3. ความเข้มข้นมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงศักย์ไฟฟ้าของเซลล์อย่างไร

4. จงเขียนปฏิกิริยาที่ขั้วไฟฟ้า และปฏิกิริยารวมของเซลล์ ต่อไปนี้

5. ปฏิกิริยารวมของเซลล์ชนิดหนึ่ง เป็นดังนี้

จงเขียนแผนภาพของเซลล์ชนิดนี้ และคำนวณหาแรงเคลื่อนไฟฟ้าของเซลล์ เมื่อสารละลายอิมตัวด้วย $PbSO_4$ และ Hg_2SO_4 โดย $K_{sp}(PbSO_4)$ มีค่าเท่ากับ 2.34×10^{-8} และ $K_{sp}(Hg_2SO_4)$ มีค่าเท่ากับ 1.46×10^{-6}

6. พบว่าแรงเคลื่อนไฟฟ้าที่อุณหภูมิ 25°C ของเซลล์ $Pt | H_2(1 \text{ บรรยากาศ}) | H_2SO_4(m=0.005, \gamma=0.644) || H_2SO_4(m=2.00, \gamma=0.125) | H_2(1 \text{ บรรยากาศ}) | Pt$ มีค่าเป็น 0.0300 โวลต์ จงคำนวณหาจำนวนทรานส์เฟอร์เรนซ์สำหรับไฮโดรเจนไอออน

แบบรายงานการทดลองที่ 17
แรงเคลื่อนไฟฟ้า

ชื่อนักศึกษา ..... รหัสประจำตัว .....

ชื่อผู้ร่วมงาน 1. .... รหัสประจำตัว .....

2. .... รหัสประจำตัว .....

กลุ่มที่ ..... ตอนที่ .....

วันที่ทำการทดลอง .....

อุณหภูมิห้อง ..... °C

อุณหภูมิทำการทดลอง ..... °C

น.น. $ZnSO_4$ = กรัม

น.น. $CuSO_4$ = กรัม

น.น. agar = กรัม

ชนิดของเซลล์	แรงเคลื่อนไฟฟ้า (โวลต์)
$Zn ZnSO_4(0.1 \text{ โมลาร์}) CuSO_4(0.1 \text{ โมลาร์}) Cu$	
$Zn ZnSO_4(0.1 \text{ โมลาร์}) CuSO_4(0.1 \text{ โมลาร์}) Cu$	
$Zn ZnSO_4(0.1 \text{ โมลาร์}) HCl(0.1 \text{ โมลาร์}) AgCl Ag$	
$Zn ZnSO_4(0.1 \text{ โมลาร์}) HCl(0.1 \text{ โมลาร์}) AgCl Ag$	
$AgCl AgCl HCl(0.025 \text{ โมลาร์}) HCl(0.1 \text{ โมลาร์}) AgCl Ag$	
$AgCl AgCl HCl(0.025 \text{ โมลาร์}) HCl(0.1 \text{ โมลาร์}) AgCl Ag$	

ชนิดของเซลล์	แรงเคลื่อนไฟฟ้า (โวลต์)
<p>AgCl AgCl HCl(0.00625 โมลาร์) HCl(0.1 โมลาร์) AgCl Ag</p> <p>AgCl AgCl HCl(0.00625 โมลาร์) HCl(0.1 โมลาร์) AgCl Ag</p> <p>AgCl AgCl HCl(0.00625 โมลาร์) HCl(0.025 โมลาร์) AgCl Ag</p> <p>AgCl AgCl HCl(0.00625 โมลาร์) HCl(0.025 โมลาร์) AgCl Ag</p>	

แบบรายงานการทดลองที่ 17
แรงเคลื่อนไฟฟ้า

ชื่อนักศึกษา ..... รหัสประจำตัว .....

ชื่อผู้ร่วมงาน 1. .... รหัสประจำตัว .....

                  2. .... รหัสประจำตัว .....

กลุ่มที่ ..... ตอนที่ .....

วันที่ทำการทดลอง .....

อุณหภูมิห้อง ..... °C

อุณหภูมิที่ทำการทดลอง ..... °C

น.น. ZnSO₄   =   กรัม

น.น. CuSO₄   =   กรัม

น.น. agar   =   กรัม

ชนิดของเซลล์	แรงเคลื่อนไฟฟ้า (โวลต์)
Zn ZnSO ₄ (0.1 โมลาร์) CuSO ₄ (0.1 โมลาร์) Cu	
Zn ZnSO ₄ (0.1 โมลาร์) CuSO ₄ (0.1 โมลาร์) Cu	
Zn ZnSO ₄ (0.1 โมลาร์) HCl(0.1 โมลาร์) AgCl Ag	
Zn ZnSO ₄ (0.1 โมลาร์) HCl(0.1 โมลาร์) AgCl Ag	
AgCl AgCl HCl(0.025 โมลาร์) HCl(0.1 โมลาร์) AgCl Ag	
AgCl AgCl HCl(0.025 โมลาร์) HCl(0.1 โมลาร์) AgCl Ag	

ชนิดของเซลล์	แรงเคลื่อนไฟฟ้า (โวลต์)
<p>AgCl AgCl HCl(0.00625 โมลาร์) HCl(0.1 โมลาร์) AgCl Ag</p> <p>AgCl AgCl HCl(0.00625 โมลาร์) HCl(0.1 โมลาร์) AgCl Ag</p> <p>AgCl AgCl HCl(0.00625 โมลาร์) HCl(0.025 โมลาร์) AgCl Ag</p> <p>AgCl AgCl HCl(0.00625 โมลาร์) HCl(0.025 โมลาร์) AgCl Ag</p>	